

DRAGSFJÄRD ÖLMOS-PURUNPÄÄ JUNGFRUSUND

Kaivaus 1983-1984

Henrik Asplund ja Henrik Salomonsson

Henrik Asplund och Henrik Salomonsson

DRAGSEFJÄRD, ÖLMOS-PURUNPÄÄ, JUNGFRUSUND

040.01 0550

Rapport angående fornfynd gjorda på Krogarudden vid Jungfrusund i Dragsfjärd, samt kort redogörelse för lokalisering och uppmålning av hällristningar på samma plats.

DRAGSFJÄRD, ÖLMOS-PURUNPÄÄ, JUNGFRUSUND

Rapport angående fornfynd gjorda på Krogarudden vid Jungfrusund i Dragsfjärd, samt kort redogörelse för lokalisering och uppmålning av hållristningar på samma plats.

Kommun : Dragsfjärd
By : Ölmos-Purunpää
Tomt : 28:17 (i vissa nyare uppgifter 30)
ägare Föreningen Konstsamfundet r.f.

Grundkarta : 1034 10

Koordinater : x 6655 10
y 577 85

Fynd : nr. 2000 - 2027 vid Dalsbruks Bruksmuseum

Rapportens innehåll : 4 textsidor
2 bilagor

Till rapporten hör dessutom en karta med rubriken Dragsfjärd, Jungfrusund / Henrik Salomons-son 1983.

Rapporten bygger på fyndförteckningen över numren 2000 - 2027 vid Dalsbruks Bruksmuseum.

INLEDNING

Läsåret 1983-84 hölls vid Dragsfjärds arbetarinstitut en kurs i amatörarkeologi. Ett av kursens mål var att uppsamla så mycket information om bygdens forntid och tidiga historiska tid som möjligt, samt att samtidigt bilda en uppfattning om den arkeologiska verksamhet som bedrivits i Dragsfjärd.

Denna rapport har framställts på amatörarkeologi-kursens initiativ, för att information om vissa tidigare okända fynd skall nå fram till intresserade forskare. Samtidigt tjänar rapporten förhoppningsvis som en del i det arbete som på annat håll har igångsatts för att utreda den s.k. Krogaruddens framtida öde.

Rapporten bygger på fyndförteckningen över numren 2000-2027 vid Dalsbruks Bruksmuseum samt på information som amatörarkeologer i Dragsfjärd har givit. En kopia av den aktuella fyndförteckningen har skickats till alla berörda parter i samband med denna rapport.

LÄGE

Krogarudden bildar den sydligaste spetsen av ett landområde kallat Purunpää efter den by som ligger c. 2 km norr om Krogarudden och Jungfrusund (se bilaga 1). Ingen väg leder i våra dagar från Purunpää by till Krogarudden. Det vanligaste (och troligtvis det enklaste) sättet att nå området är att färdas per båt.

HISTORIA

Troligen nådde Jungfrusund redan vid slutet av 1500-talet på grund av sitt geografiskt strategiska läge en position som hamnplats och förbindelselänk mellan sjöled och uppland. Senast år 1642 inrättades en krog på platsen för att gagna de sjöfarande genom livsmedelsförsörjning och lotsning i viss utsträckning. I början av 1700-talet lämnades krogen öde på grund av oroligheterna under stora ofreden.

FYNDOMSTÄNDIGHETERNA

De fynd som denna rapport handlar om har gjorts av amatörarkeologer under åren 1982-83. Största delen är hittade med hjälp av metalldetektor i och omkring byggnadslämningarna på Krogarudden. Fynden har i endel fall inprickats på en fyndkarta, vilken dock inte är en exakt uppmätt karta, utan endast en kartskiss (se den tillhörande kartan Dragsfjärd, Jungfrusund / Henrik Salomonsson 1983). Undersökningarna, som inte har haft Museiverkets eller markägarens tillstånd, har utförts ovetande om att fornminneslagen gäller även fornlämningar från historisk tid.

Efter att amatörarkeologi-kursen tog upp Jungfrusund som ett arbetsområde har följande åtgärder vidtagits: de gjorda fynden har konserverats vid Landskapsmuseet i Åbo; samtliga fynd har av Katja Båsk-Ekholm införts i fyndkatalogen för Dalsbruks Bruksmuseum; samtliga myntfynd har analyserats av fil.mag. Tom Bergroth vid Landskapsmuseet i

Abo; fyndplatserna har utprickats på en renritad kartskiss (se den tillhörande kartan Dragsfjärd, Jungfrusund / Henrik Salomonsson 1983); amatörforskarnas eventuella framtida verksamhet har koordinerats och kommer att ske i samarbete med Museiverket och markägaren; en förfrågan har i samband med denna rapport riktats till Museiverket för att utröna möjligheterna till samarbete.

ENSKILDA FYND OCH FASTA FORNLÄMNINGAR

Denna rapport har inte som avsikt att närmare analysera de enskilda föremålsfynden. Vid en snabb granskning ger dock samtliga fynd intrycket av att passa in i en dateringsram som omfattar 1600-talet. Nycklar, beslag, keramik, knappar, kritpipor, kulor, mynt mm. kan likaså mycket väl passa in i den bild av områdets användning som går att projisera med hjälp av historiska källor.

De fasta fornlämningarna på Krogarudden, vilka är synliga ovan jord i våra dagar, har alla tolkats som husgrunder (se den tillhörande kartan Dragsfjärd, Jungfrusund / Henrik Salomonsson 1983). De av Henrik Salomonsson gjorda fynden i omgivningen av punkterna 1 och 2 (se kartan) hör säkerligen också till en fast fornlämning, trots att en sådan inte är synlig ovan markytan. Om det är frågan om en husgrund eller ett kulturlager av annan karaktär, är tillsvärdare omöjligt att avgöra.

Förutom de byggnadsrester som Henrik Salomonssons karta upptar, lär det finnas liknande lämningar också på Jungfruholmen (se bilaga 2). Krogaruddens karaktär av hamn- eller ankarplats innebär dessutom att rester av konstruktioner i vattnet kan finnas kvar i närheten av stränderna. Också platsen med det intressanta namnet Skansholmen kunde tänkas gömma rester av konstruktioner (se bilaga 2).

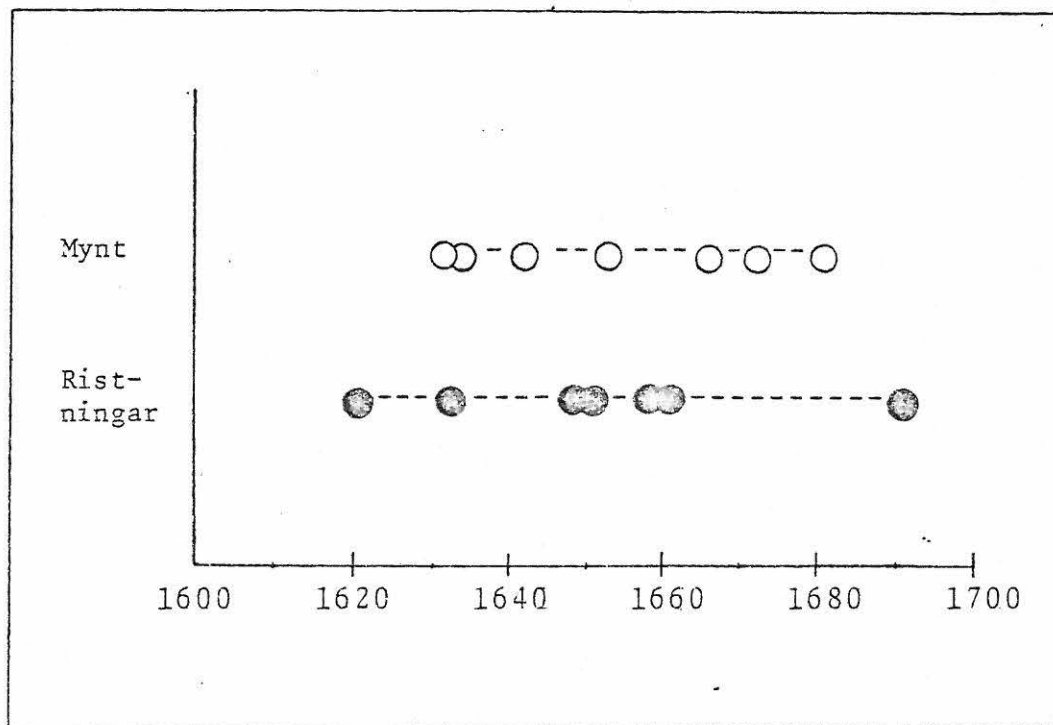
UPPMÅLNING AV HÄLLRISTNINGAR

Undersökningen och uppmålningen av hällristningar på Krogarudden har utförts av amatörer. Detta arbete inleddes av kulturaktivisten Alfons Lindgren och fortsattes av övriga intresserade. Hittills har största delen av de tydligaste hällristningarna uttytts och uppmålats, men under mossa och lav finns ännu oundersökta ristningar. Amatörerna har vid uttydningen av ristningarna främst använt sig av en metod som går ut på att fukta klippan med vatten och vid torkningen ge akt på "vattenspår" som bildas på ojämna ytor. Vid målningen har ristningarna grundmålats med en tinnerbaserad grundfärg och därefter påmålats med vit lackfärg av märket Miranol.

Efter att undersökningen av ristningarna på Krogarudden diskuterats vid amatörrarkeologi-kursen, beslöt amatörerna att inställa arbetet tills Museiverket har gett direktiv om förfaringssätt vid dylika arbeten. Bland annat diskuterades tekniken vid uttydning av ristningarna samt hurudan färg lämpligen borde användas för målningen. Om arbetet kan fortsätta på amatörbasis, kommer amatörerna att anhålla om tillstånd från Museiverket och Markägaren.

SYNTES

De ur dateringssynpunkt intressantaste fynden från Krogarudden är mynten, vilka sakkunnigt har analyserats av fil.mag. Tom Bergroth vid Åbo Landskapsmuseum. I diagrammet nedan har de exakt daterade mynten samt de bäst uttydbara årtals-ristningarna utplacerats på en tidsaxel. Emedan ristningarnas dateringar måste ses som absoluta, bör dessa ges större vikt vid bedömningen av diagrammet. Myntens och ristningarnas dateringar är mycket likartade och förstärker uppfattningen om att 1600-talet har varit den intensivaste perioden i Krogaruddens historia.

Med säkerhet daterade mynt och årtalsristningar på Krogarudden i Jungfrusund.

Det arbete som amatörarkeologer i Dragsfjärd har gjort på Krogarudden, har utförts utan sakkunnig handledning och ovetande om de begränsningar som finns för dylik verksamhet. Trots detta får inte verksamheten fördömmas! Amatörerna är medvetna om de fel som blivit gjorda, och har genom att ta initiativet till skrivandet av denna rapport velat visa sin vilja att samarbeta med t.ex. Museiverkets forskare. Allt arbete på Krogarudden har för amatörernas del inställts tills Museiverket har tagit ställning till det föreslagna samarbetet.

Åbo 04.02.1985

Henrik Asplund

hum.kand.

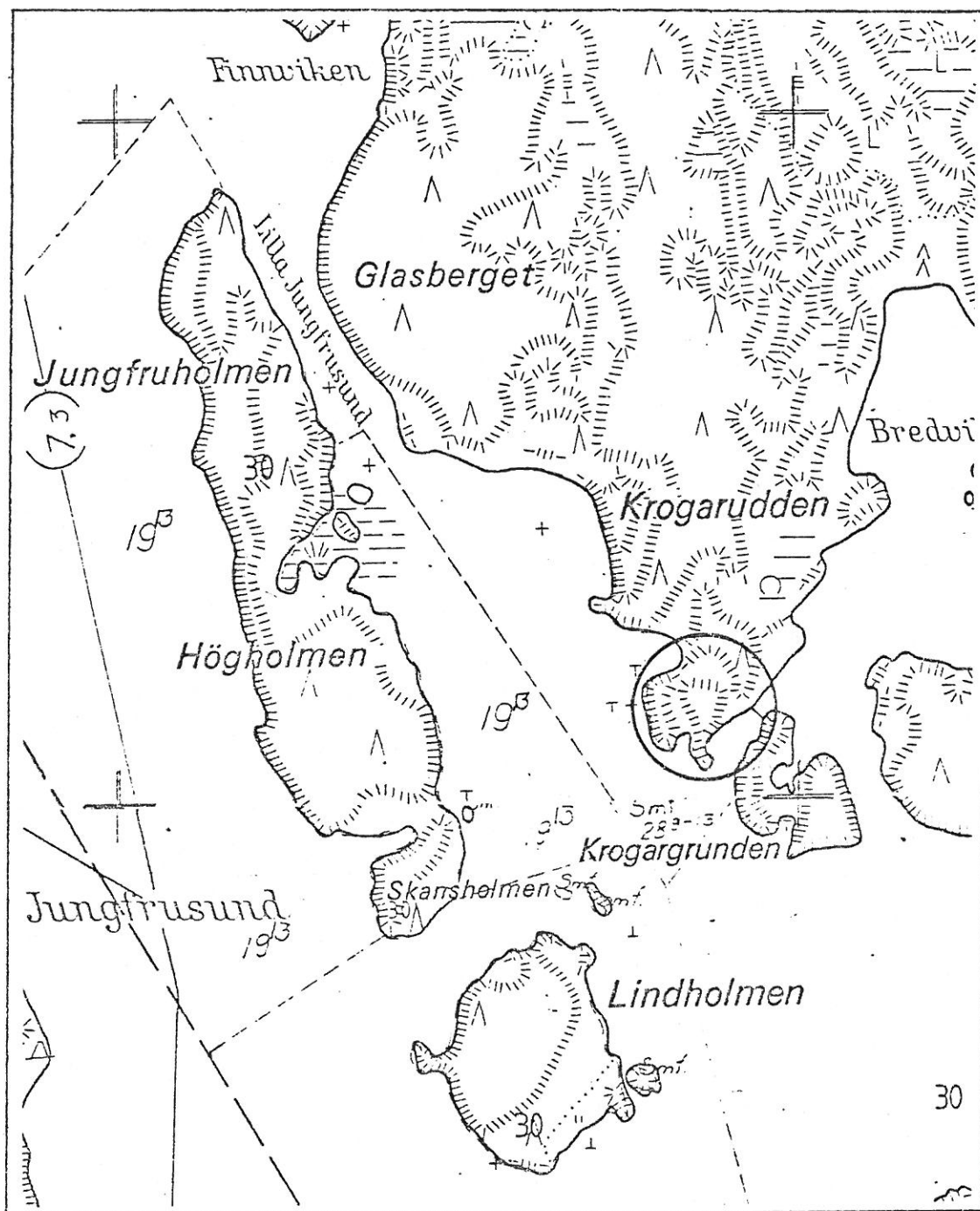

DRAGSFJÄRD, ÖLMOS-PURUNPÄÄ, JUNGFRUSUND

utdrag av grundkartan 1034 10

skala 1:20 000

Krogarudden utmärkt med en cirkel

DRAGSFJÄRD, ÖLMOS-PURUNPÄÄ, JUNGFRUSUND

utdrag av grundkartorna 1034 10/C-D
(utan höjdkurvor)

skala 1:10 000

Krogarudden utmärkt med en cirkel

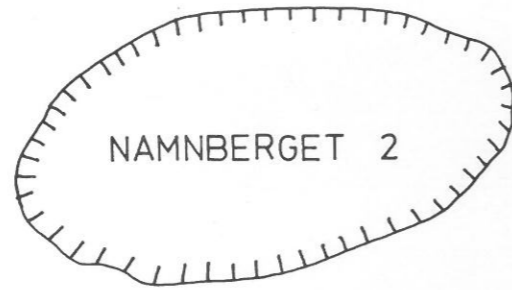
DRAGS
Henrik

- H
- - - U
- △ K
- B
- M
- ◐ U

DRAGSFJÄRD, JUNGFRUSUND
Henrik Salomonsson 1983

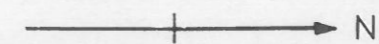
KÖPMANSVIKEN

NAMNBERGET 2

- Husgrund
- - - Upptrampad stig
- △ Keramik
- Blykula
- Mynt
- ◐ Uniformsknapp

- ① NYCKEL
- ② FINGERBORG
- ③ NYCKELHÅLSBESLAG
- ④ KANONKULA
- ⑤ NYCKEL
- ⑥ DELAR AV KRITPIPOR
- ⑦ NYCKELHÅLSBESLAG
- ⑧ SMIDESSPIKAR
- ⑨ NYCKEL
- ⑩ BESLAG
- ⑪ FINGERBORG
- ⑫ KNIV

Fynd från Jungfrusund krogens grund, Purunpää udde Dragsfjärd.
Upphittade sommaren 1983 i samband med målning av inristningarna på
Jungfrusund. Uppgifter lämnade av Henrik Salomonsson, Dalsbruk.
Katalogiserade, införda i Dalsbruks Bruksmuseums samlingar 1984.

- Nr 2000 Fingerborg av mässing, dekorerad med hålmönster.
Höjd ca 1,6 cm, bredd nertill 1,6 cm, upptill 1,2 cm.
- 2001 Glaspärkla. Ytfacetterad, genomskinlig, ojämn med 5
urskiljbara facetter. Genomborrade. Höjd 0,9 cm,
bredd 0,6 cm.
- 2002 Kritpipas huvud, undre hälften en liten del
av munstycket finns kvar. Svartbränd en liten
dekorationsrand runt huvudet (hålmönster).
Övrig dekoration: bokstäverna ^P
B I
längd 4,2 cm, själva piphuvudet 3 cm.
- 2003: 1-5 Skaft till kritpipor. Varierande längder
mellan 8,4- 4,4 \emptyset 1-0,7 cm.
- 2004 Mässingsknapp, sammanfogad på mitten, underst
en liten böjd ögla. Översidan har en liten
buckla, ärgig, ögla fastklämd under knappen.
Höjd 1,2 cm, omkrets 4,2 cm, halvorna 2 cm x 2,2 cm.
- 2005 Hälften av en mässingsknapp, med ögla.
Uppre halvan. Ärgig, klämd. Ögla är fäst genom
nedre halvan, ändarna vikta åt olika håll.
Höjd 1 cm, med ögla 1,2 cm, \emptyset 4 cm, med ögla 4,2 cm.
- 2006 Mässingsknapp utan ögla. Ärgig, hål i botten.
höjd 1 cm, \emptyset 4,5 cm.
- 2007 Kniv av brons, sammanfogad av 2 delar, dekorerad med
streck.
Längd 25,5 cm, bredd 1,6 och vid skaftet 1 cm.

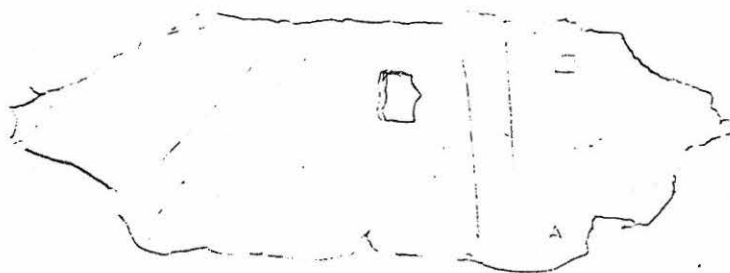

Nr 2008 Kula av järn. \emptyset 15,2 cm

2009 : 1-4 Fyra små kulor \emptyset 3,4,3,3,3,4,3,7

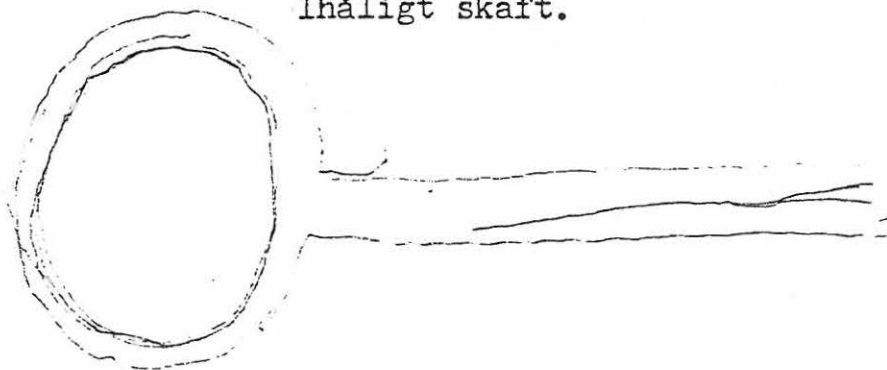
Kula 2009:4 har en liten " fot" 0,4 cm lång ojämn.

2010 Nyckelhålsbeslag, hamrad järn. längd 8,9 cm, bredd 3,1 cm

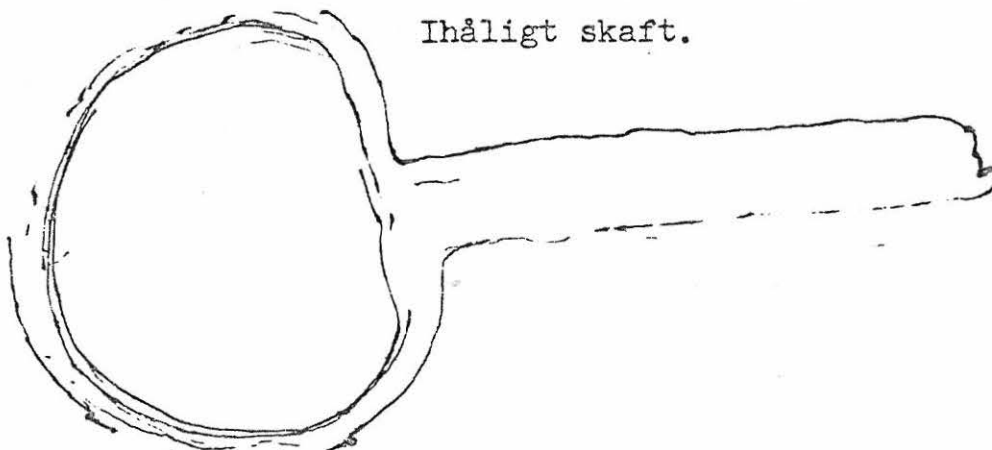
2011 Nyckel järn, längd 11 cm, skaft 7,2 cm, huvud 3,2 cm

Ihåligt skaft.

2012 Nyckel, järn. Längd 12 cm, huvud 4,5 cm, skaft 7,4 cm.

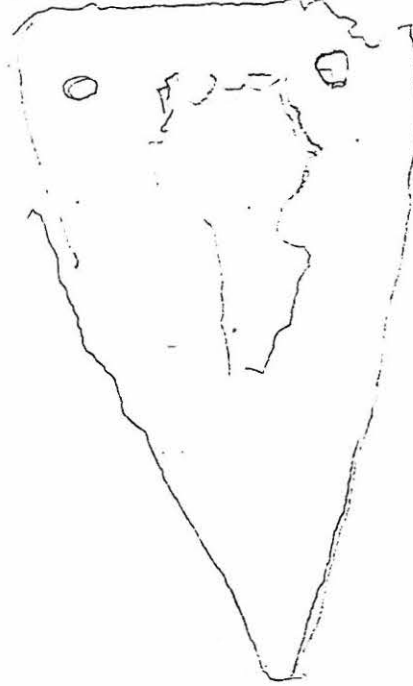
Ihåligt skaft.

2013 Nyckel, järn, bruten. Längd 5,7 cm, huvud 2,8 cm. Skaftdel 3,7 cm

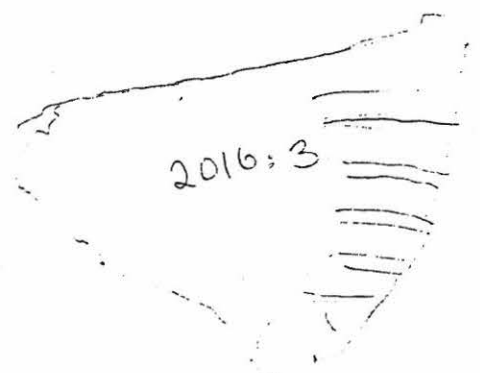
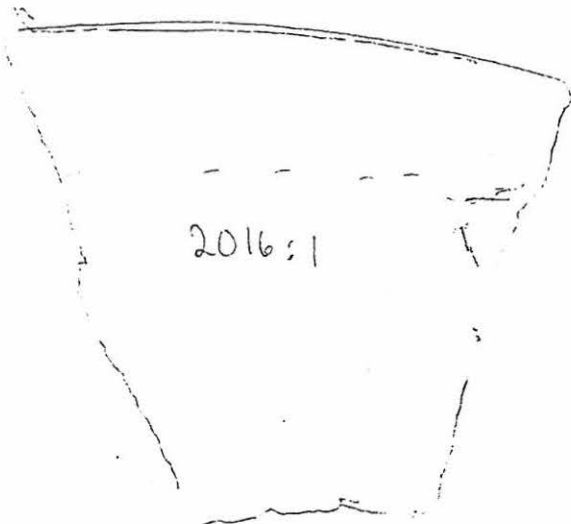
nr 2014 Nyckelhålsbeslag, järn, längd 8,5 cm, bredd
bredaste stället 5,3,3,3 cm och 0,2 cm i spetsen.
Själva nyckelhålets höjd 4 cm, bredd 2,2,1,4 och
0,8 cm.

2015 Bult, järn. Längd 6,7, bredd 1 cm-0,8 cm.
Huvudet 2,5 x 2,7 cm.

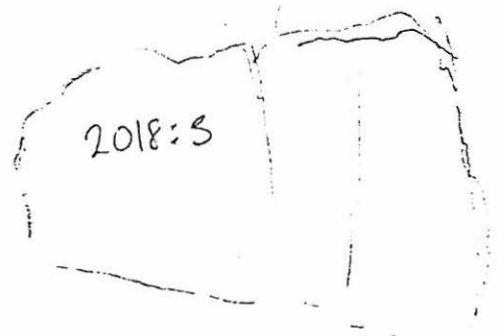
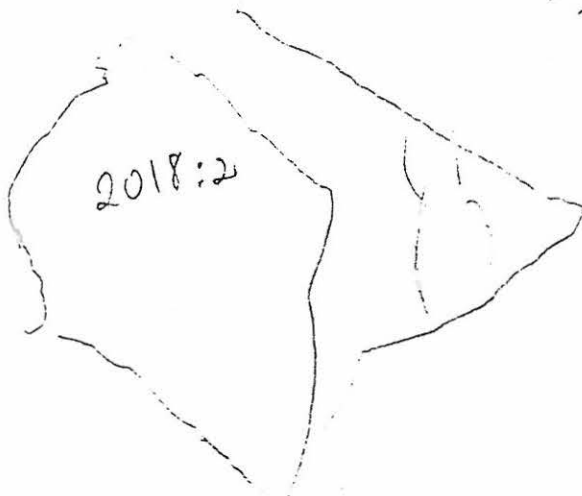
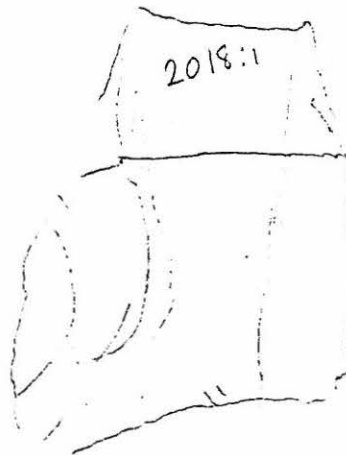
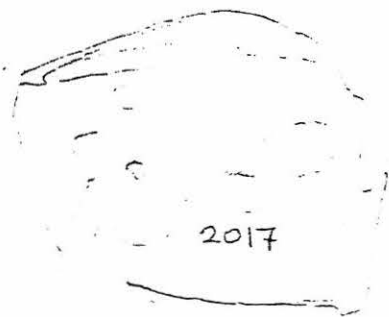
Keramik

- 2016 Rödlera, kantbit, med vaga spår av dekoration,
:1 ingen glasyr (bevarad?). Höjd 6,4 cm, bredd 7-3,5 cm
Kantens lutning 1,6 cm
: 2 Rödlera, kantbit, rödgul glasering. Höjd 4,9 cm, bredd
1,4- 3,2 cm-1,9 cm. Lutning 2,2 cm
:3 Kantbit, dekorationsränder, glasyr i rödgult, ränderna
i vitt. Höjd 5 cm, bredd 5,5-1,2 cm. Baksidan oglasera

nr 2017 Keramik, rödlera. Sidobit (?). Spår av dekoration, rödbrun glasering (?) dekorationen ljusare. Baksidan av biten oglaserad. Höjd 3,6 cm, bredd 4,8 cm.

- 2018 : 1 Rödlera, bottenbit. Rödbrun glasyr, vit dekoration, baksidan oglaserad. Höjd 4,4 cm, bredd 4 cm, lutning 2,2 cm
- : 2 Rödlera, bottenbit. Rödbrun glasyr spår av vit dekoration. Undersidan oglaserad. 5,8 cm x 6,6 cm. Lutning 3,3 cm
- : 3 Rödlera, brungul glasyr, bottenbit, vissa spår av glasyr i botten. Ingen dekoration. 4,1 x 4,4 x 2 cm :
Lutning 3,1 cm.

Mynt

2019 1/4 öre 1656 (Karl X Gustav) - Avesta

2020 1/4 öre 1633 (Kristina)

2021 1/4 öre 1644 (Kristina)

2022 1/4 öre 1636 (Kristina)

2023:1-7

1/4 öre från tiden 1633-1654,årtalet har inte kunnat avläsas.

2024 1/6 öre 1681 (Karl XI)- Avesta

2025 1/6 öre 1674 (Karl XI) - Avesta

2026 1/6 öre 1666 (Karl XI) - Avesta

2027: 1-7

1/6 öre från tiden 1666-86,årtalet har inte kunnat avläsas.

Mynten har daterats av fil.mag. Tom Bergroth, Åbo landskapsmuseum.

Dalsbruks Bruksmuseum

4.10.1984

Katia Båsk-Ekholm